

REMISSVAR

2024-03-21

Dnr: BO 2023-0370-1

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Ju.L6@regeringskansliet.se

Remiss av Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)

(dnr Ju2023/02742)

Utgångspunkter och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Att barnkonventionen är svensk lag stärker barnet som rättighetsbärare, men för att lagen ska göra verklig skillnad för barn krävs också förändringar i andra författningar, förordningar och instruktioner till myndigheter. Barn och unga är en grupp i samhället som är särskilt utsatta i händelse av krig, kris eller annan särskild allvarlig händelse. Detta blev i synnerhet synbart under covid-19 pandemin där beslut fattades som innebar stora förändringar för barn och unga - som till exempel distansundervisning och inställda fritidsaktiviteter.

Barnombudsmannens rapport från 2021 "*Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris*" visar på hur beslut som fattades för att minska smittspridningen har medfört allvarliga konsekvenser för barn på både kort och lång sikt.¹ Ett av de förslag som presenteras i Barnombudsmannens rapport är vikten av att inkludera ett barnrättsperspektiv i de författningar, strategier, riktlinjer och policys som är kopplade till Sveriges krisberedskap och totalförsvaret.

Barnombudsmannen beklagar därför att utredningen saknar ett genomgående och uttalat barnrättsperspektiv inklusive hänvisningar till, och analys utifrån, barnkonventionen.

Vikten av gedigna barnkonsekvensanalyser samt att konsekvent tillämpa principen av barnets bästa vid bland annat lagstiftningsrelaterade förfaranden återfinns både i barnkonventionens artikel 3, i Barnrättighetsutredningens betänkande - *Barnkonventionen blir svensk lag* samt i FN:s barnrättskommittés senaste rekommendationer till Sverige.² Vidare betonas, med en hänvisning till

¹ Barnombudsmannen, *Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris*, 2021, kap. 4.

² Se bland annat artikel 3 barnkonventionen, SOU 2016:19 s. 104-105 samt CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6 b och 18 a.

vad som uttrycks i strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (proposition 2009/10:232), att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv. Detta för att möjliggöra att barnets rättigheter uppmärksammas och fångas upp på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen.

Barnombudsmannen noterar att utredningen omnämner barnkonventionen som en del av de demokratiska och rättsstatliga värden och principer som ska upprätthållas när en kris hanteras (avsnitt 7.1). Utredningen nämner även artikel 6 i barnkonventionen och stater förpliktelse att till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad. Barnombudsmannen är dock förvånad över att gruppen barn utöver detta inte nämns alls i remissen förutom, vid två tillfällen, inom civilrättens vårdnad (s. 71) samt vid redogörande för regeringens möjlighet att förordna föreskrifter (s. 292).

Barnombudsmannen noterar vidare att betänkandet saknar en samlad bedömning av förslagets konsekvenser för barn med referenser till barnkonventionen i betänkandets konsekvensanalys. Det hade till exempel varit lämpligt att redogöra för detta i avsnitt 13.3 om konsekvenser för fri- och rättighetsskyddet.

Likt utredningen nämner, har regeringens normgivningskompetens i allvarliga fredstida kriser utretts förut (SOU 2008:125 s. 524–527). Den utredningen möttes av kritik från bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som menade att förslaget innebär svåröverskådliga konsekvenser samt var principiellt olämpligt. Regeringen valde då att inte gå vidare utan ytterligare utredning (prop. 2009/10:80 s. 207). Även i nuvarande betänkande lyfter utredningen följande *”regeringsformens bestämmelser om normgivningsmakten har principiell betydelse och att förändringar av dessa kan vara förenade med risker. Det kan t.ex. inte uteslutas att särskilda lösningar för kriser, som ger regeringen större makt, kan komma att användas i fall som de inte är avsedda för”* (s. 20 i betänkandet). Utredningen har dock inte utvecklat detta eller analyserat vad det exempelvis skulle innebära i de fall framtida förändringar i opinionen leder till att idéer om demokrati, respekt för grundläggande fri- och rättigheter inklusive barnets rättigheter ifrågasätts och ställer krav på grundlagsändringar. Barnombudsmannen förordar att en gedigen analys med bedömning av risker genomförs innan eventuella förändringar avseende regeringens normgivningskompetens beslutas. Detta för att skapa en grundlag som håller över tid, även i situationer av krig eller annan allvarlig fredstida kris.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Sophie Gestranus. I den slutliga handläggningen har även avdelningschefen Erik Henriksson och biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman